Källarp1:3 och Hyltena 1:11

Arkeologisk utredning etapp 1 inför byggnation av industrifastighet inom fastigheterna Källarp 1:3 och Hyltena 1:11 Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2011:35
Jörgen Gustafsson

Källarp1:3 och Hyltena 1:11

Arkeologisk utredning etapp 1 inför byggnation av industrifastighet inom fastigheterna Källarp 1:3 och Hyltena 1:11 Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2011:35
Jörgen Gustafsson

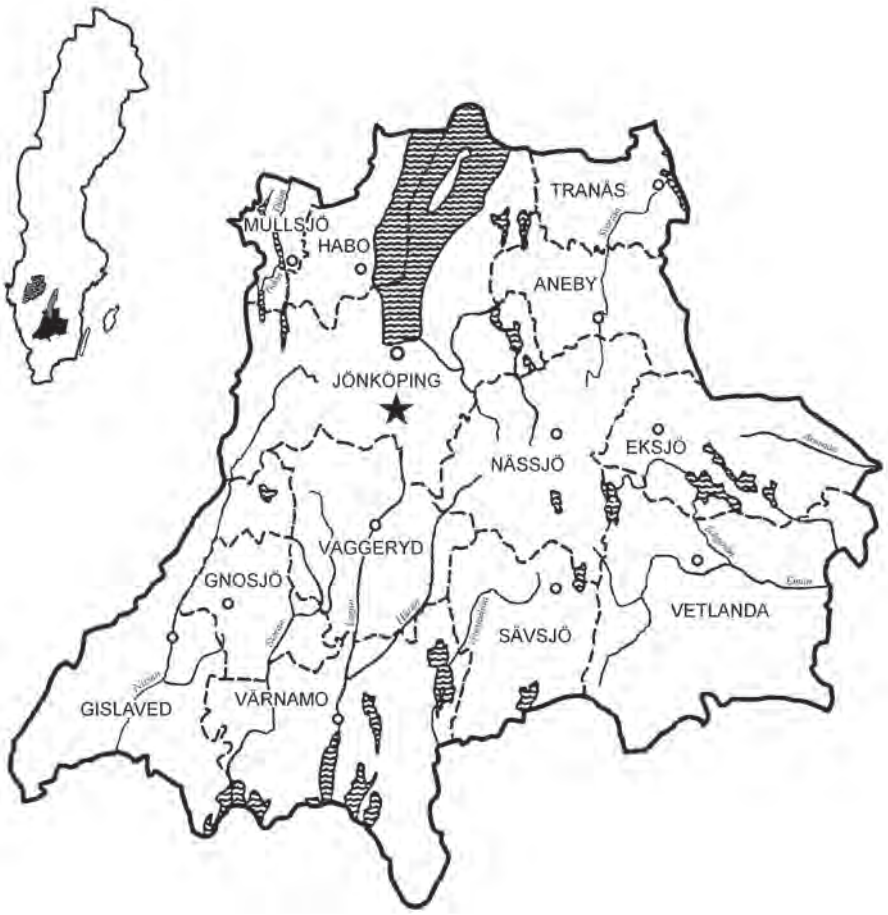

Rapport, foto och ritningar: Jörgen Gustafsson
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2011

Innehåll

Inledning 5
Målsättning och metod 5
Fornlämnings- och kulturmiljö 5
Resultat 6
Sammanfattning 7
Åtgärdsförslag 8
Administrativa uppgifter 9
Referenser 10
Tryckta källor 10
Kartunderlag 10

Bilagor

Bilaga 1. Tabell med påträffade lämningar
Bilaga 2. Karta med påträffade lämningar
Bilaga 3. Lagaskifte 1845

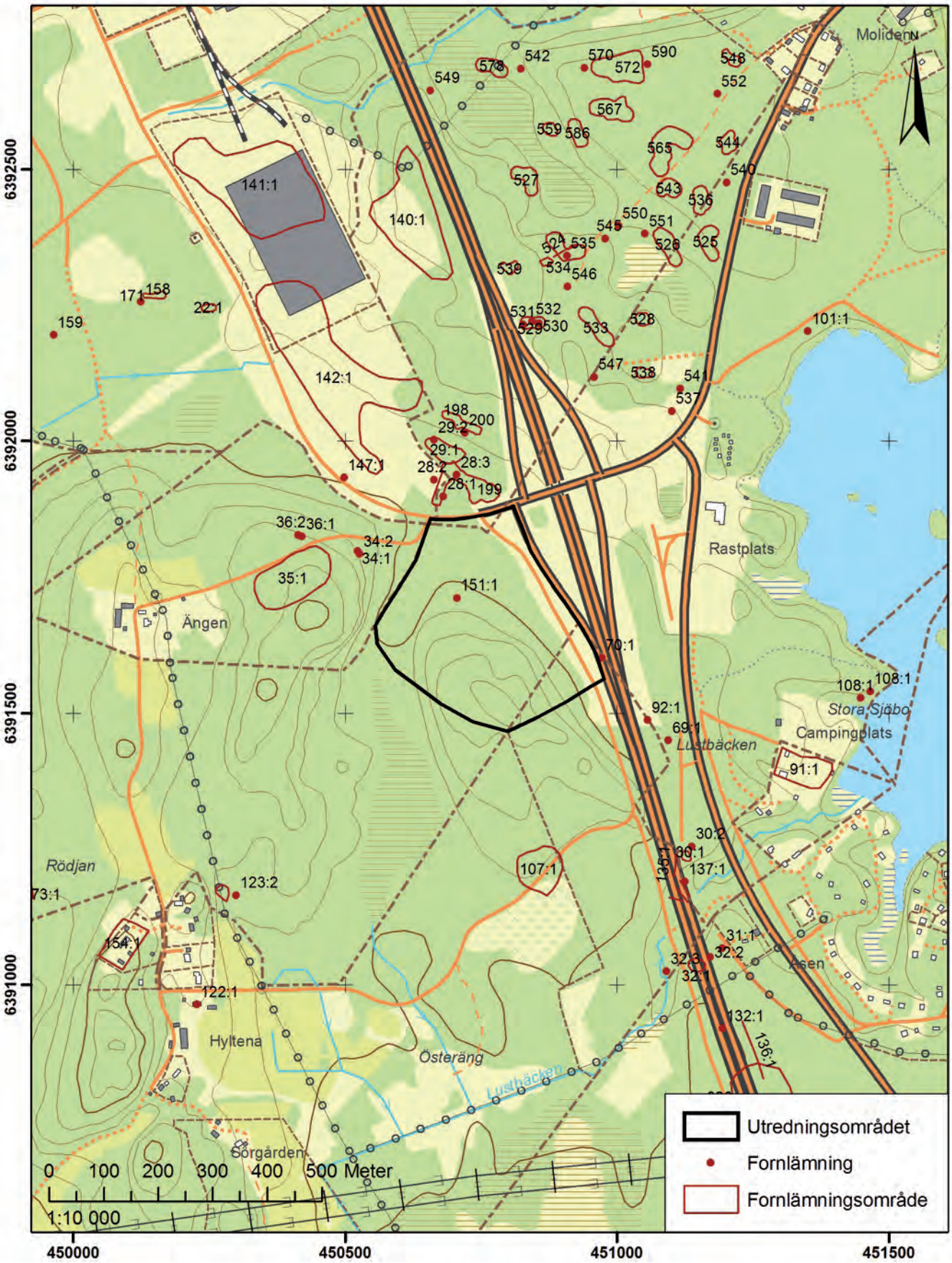

FIGUR 1. Utdrag ur den digitala fastighetskartan. Skala 1:10 000

Inledning

Jönköpings läns museum utförde under april månad 2011 en arkeologisk utredning etapp 1 på fastigheterna Källarp 1:3 och Hyltena 1:11 m.fl. i Barnarps socken, Jönköpings kommun. Detta gjordes med anledning av industribyggnation. Utredningsområdet omfattade ca 10 ha och beställare var LogPoint AB. Ansvarig arkeolog var Jörgen Gustafsson.

Målsättning och metod

Syftet med utredningen var att ta reda på om det finns fasta forn- eller kulturlämningar i området som inte var kända sen förut. Samt att ge länsstyrelsen underlag att bedöma om det finns områden som kan innehålla under mark dolda lämningar, t.ex. gravar eller boplatslämningar.

Uppdraget genomfördes genom en okulär fältinventering av området. Nyare och äldre kart- och arkivmaterial har också granskats. Nypåträffade lämningar har mätts in med handburen GPS.

Fornlämnings- och kulturmiljö

I Torsviksområdet har ett stort antal arkeologiska undersökningar genomförts genom åren. Undersökningarna har berört framförallt gravfält från romersk järnålder och folkvandringstid men också järnframställningsplatser och fossil åker (Gustafsson och Nordström 2010). Direkt norr om undersökningsområdet, på andra sidan Möbelvägen, undersöktes ett gravfält (Barnarp 29:1) och en kvadratisk stensättning (Barnarp 28:1) 2006 (Gustafsson och Nordström 2010).

Den enda registrerade fornlämningen inom undersökningsområdet är en kvadratisk stensättning (Barnarp 151:1). Just utanför områdets sydöstra del ligger torplämningen Lövåsen (Barnarp 70:1). Norr om området ligger de sedan tidigare undersökta gravfälten och söder om låg tidigare ett röse (Barnarp 32) som undersöktes och borttogs 1993 inför nya E4:an. Dessutom finns två gravfält, Barnarp 31:1 med en domarring och resta stenar och Barnarp 33:1 med domarringar, vilket undersöktes 2009/2010 (Gustafsson 2010). I övrigt finns flera områden med fossil åker och kolbottnar registrerade i närområdet. För övrig information angående kunskapsläge och forskningsöversikt se Gustafsson och Nordström 2007 och 2010 samt Arkeologiskt program för Jönköpings läns museum.

Resultat

Förutom den redan kända kvadratiska stensättningen, Barnarp 151:1, påträffades inom området 35 röjningsrösen och 6 kolbottnar samt ett gravliknande röse. Områdets topografi domineras av en större höjd som stiger mot områdets södra del. Alla röjningsrösen ligger på höjdens sluttningar, förekomsten börjar i princip vid sluttningens början och fortsätter uppåt. På den släta marken i områdets norra del finns inga röjningsrösen. Den nordvästra delen är i ett tidigare skede utdikad och har förmodligen använts som odlingsmark. Området ansluter till ett sankt område omedelbart söder om och man har antagligen försökt skapa ett odlingsbart område genom dikning. Nu är det sedan ca 50 år bevuxen med planterad skog. Även på den nordöstra delen växer idag planterad skog, dock något yngre. På lagaskifteskartan från 1845 kan man se att detta tidigare också varit åker tillhörande torpet som ligger strax norr om utredningsområdet.

Röjningsrösena som fördelar sig på höjden finns i olika storlekar, allt från 1,5 m till 4,5 m i diameter. De är oftast inte vällagda och är många gånger oregelbundna till formen. Höjden varierar från 0,3 till 0,5 meter. Det är svårt att identifiera några tydliga åkerytor då dessa kan vara otydliga beroende på den sluttande terrängen. Röjningen kan eventuellt vara gjord för att underlätta för bete. En annan tanke kan vara att man ändå odlat, och att man gjort det på höjderna för att det varit för sankt på området nedanför. De utdikade åkrarna i områdets nordvästra sida tyder på detta. Röjningsrösena kan ändå sägas var av sentida karaktär.

I området påträffades också sex kolbottnar. Dessa varierade från 9 till 15 meter i diameter. Fem av dessa låg tillsammans på höjdens nedersta del norr om densamma medan en enda påträffades längre upp. Kolbottnarna varierade i höjd mellan 0,3-0,5 meter. Vid tre av dessa fanns tydliga stybbgropar.

Den enda kända fornlämningen på området är en välbevarad kvadratisk stensättning som ligger på en mindre avsats i norrsluttningen. Den är ca 10 x 10 meter och är fylld med 0,2-0,4 meter stora stenar. Centralt på graven finns en ansamling av mindre lösa stenar vilka förmodligen är röjningsstenar. Det finns också fyra stora hörnstenar, ca 0,8- 1,2 meter stora. Graven är delvis övertorvad och bevuxen med en gran, en björk och några enbuskar.

Omkring ca 90 meter sydsydöst om den kvadratiska stensättningen ligger ett gravliknade röse. Det skiljer sig från de övriga röjningsrösena både till form och täthet. Röset har en närmast kvadratisk form och är ca 4,5 x 4 meter. Stenarna är ca 0,1-0,4 meter stora och röset är delvis övertorvat. Stenmaterialet ligger tätt och har en låg ock slät välvning. Möjligtvis kan två hörnstenar urskiljas.

Topografiskt sett ligger den inte på det traditionella höjdläget utan snarare i en svacka. Men vi vet sen tidigare att läget på gravarna

Figur 2. Det gravliknande röset, Id 1. Fotograferad från SÖ. Foto: Jörgen Gustafsson

styrs av möjligheten att synas väl snarare än att de måste ligga på en höjd. Andra faktorer som till exempel färdvägar och vattendrag är minst lika viktiga när det gäller placeringen. I det här fallet kan man tänka sig att det har gått en väg förbi då topografin i gravens närområde talar för det.

Analysen av de historiska kartorna (storskifte 1799, lagaskifte 1845) visade inget annat än att området varit betraktat som utmark. Dock har den nordsöstra delen varit uppodlad under 1800-talet.

Sammanfattning

Jönköpings läns museum utförde under april månad 2011 en arkeologisk utredning etapp 1 på fastigheterna Källarp 1:3 och Hyltena 1:11 m.fl. med anledning av industribyggnation. Utredningsområdet omfattade ca 10 ha och beställare var LogPoint AB. Ansvarig arkeolog var Jörgen Gustafsson.

I området påträffades ett område med fossil åker med ca 35 röjningsrösen av sentida karaktär, ett område med skogsbrukslämningar innehållande fem kolbottnar samt en ensamliggande kolbotten och tre ensamliggande röjningsrösen. Inom området låg också en sedan tidigare känd kvadratisk stensättning (RAÄ 151).

Åtgärdsförslag

Länsmuseet anser att den kända stensättningen RAÄ 151 samt det nypåträffade troliga gravröset (Id 1) bör avgränsas genom en arkeologisk förundersökning. De övriga påträffade lämningarna, röjningsrösen och kolbottnar föranleder ej någon fortsatt undersökning. Inga boplatslägen bedömdes finnas inom utredningsområdet.

Länsmuseet och länsstyrelsen har samrått kring åtgärdsförslaget.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd: 431-160-11
Jönköpings läns museums dnr: 18/2011
Beställare: ..... LogPoint AB
Fält- och rapportansvarig: ..... Jörgen Gustafsson
Fältarbetstid: 2011-04-15–2011-04-20
Län: ..... Jönköpings län
Kommun: ..... Jönköpings kommun
Socken: ..... Barnarps socken
Fastighetsbeteckning: ..... Källarp 1:3, Hyltena 1:11 m.fl.
Belägenhet: ..... Ekonomiska kartans blad
Koordinater: x450749 y6391690
Koordinatsystem: SWEREF99TM
Fornlämningsnummer: ..... RAÄ 151
Fornlämningstyp: ..... Kvadratisk stensättning, röjningsrösen och kolbottnar

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

Gustafsson, J & Nordström, M. 2010. *Döden i Torsvik – Tre Järnåldersgravfält i södra Vätterbygden berättar om gravritualer, sydportar och brännoffer.* Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2010:31. Jönköping.

Gustafsson, J & Nordström, M. 2007. *Liv och död vid Lagastigen – Om arkeologi i Torsviksområdet*. Jönköpings läns museum.

Gustafsson, J. 2010. *Domarringsgravfält och fossil åker i Stigamo – Arkeologisk förundersökning av RAÄ 33 och 146 inför byggnation av industriområde inom fastigheten Stigamo 1:3. Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2010:35. Jönköping.

Cassel, K. 2005. *Arkeologiskt program för Jönköpings läns museum*.

Kartunderlag

E10-8:1 Storskifte på inägor 1799. Anders Chytraeus.

E10-8:2 Laga skifte på inägor 1845. August Johan Engström.

ID/RAÄ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
RAÄ 151	Grav, kvadratisk stensättning	Kvadratisk stensättning, ca 10 x 10 meter i sida. Fyllning av 0,2 - 0,4 m stora stenar, vilka till stor del är övertorvade. Centralt finns lösa mindre stenar, 0,1 - 0,2 m stora stenar, eventuellt röjningssten. I övrigt fyra hörnstenar, ca 0,8 - 1,2 m stora. Kantkedja av 0,6 - 0,8 m stora stenar. Beväxt med en gran, en björk, några enbuskar och sly.	Fast fornlämning	FU
Id 1	Stensättning?	Stensättningsliknande röse., ca 4,5 x 4 meter i sida. Närmast kvadratisk form. Fyllning av 0,1 - 0,4 m stora stenar. Eventuellt kan två hörnstenar urskiljas. Delvis övertorvat.	Fast fornlämning?	FU
Id 2	Fossil åker	Område med fossil åker, ca 200 x 140 m (SÖ - NV) bestående av ca 40 röjningsrösen. Dessa varierar i storlek från 1,5 - 4,5 m i diameter. Höjd varierar från 0,2 - 0,5 m. Tre av rösena har en oval form vilka varierar i storlek från 5 - 8 m i längd och 2 - 3 m i bredd. stenstorleken är i snitt 0,2 - 0,4 m i diameter. Svårt att urskilja odlingsytor. Kan vara röjt med anledning av bete.	ÖKHL	Ingen åtgärd. Hänsyn
Id 3	Röjningsröse	Oregelbunden form, ca 4 x 2 m. Höjd ca 0,3 m. Stenstorlek ca 0,2 - 0,5 m i diameter. Delvis övertorvad	ÖKHL	Ingen åtgärd. Hänsyn
Id 4	Röjningsröse	Oval form ca 2 x 3 m i diameter, ca 0,3 m högt. Stenstorlek ca 0,2 - 0,4 m högt. Övertorvat.	ÖKHL	Ingen åtgärd Hänsyn
Id 5	Röjningsröse	Runt, 2 m i diameter., ca 0,3 m högt. Stenstorlek 0,2 - 0,4 m i diameter. Övertorvat	ÖKHL	Ingen åtgärd Hänsyn
Id 6	Område m. skogsbruks-lämningar	Område med kolbottnar, ca 150 x 50 m (Ö - V) bestående av fem kolbottnar. Dessa är runda, 9 - 15 m i diameter och 0,3 - 0,5 m höga. Vid provstick framkom rikligt med kol i alla. Vid tre av dessa fanns tydliga stybbgropar.	ÖKHL	Ingen åtgärd Hänsyn
Id 7	Kolbotten	Kolbotten, rund ca 15 m i diameter och ca 0,5 m hög. Delvis bortgrävd i Ö och S.	ÖKHL	Ingen åtgärd Hänsyn

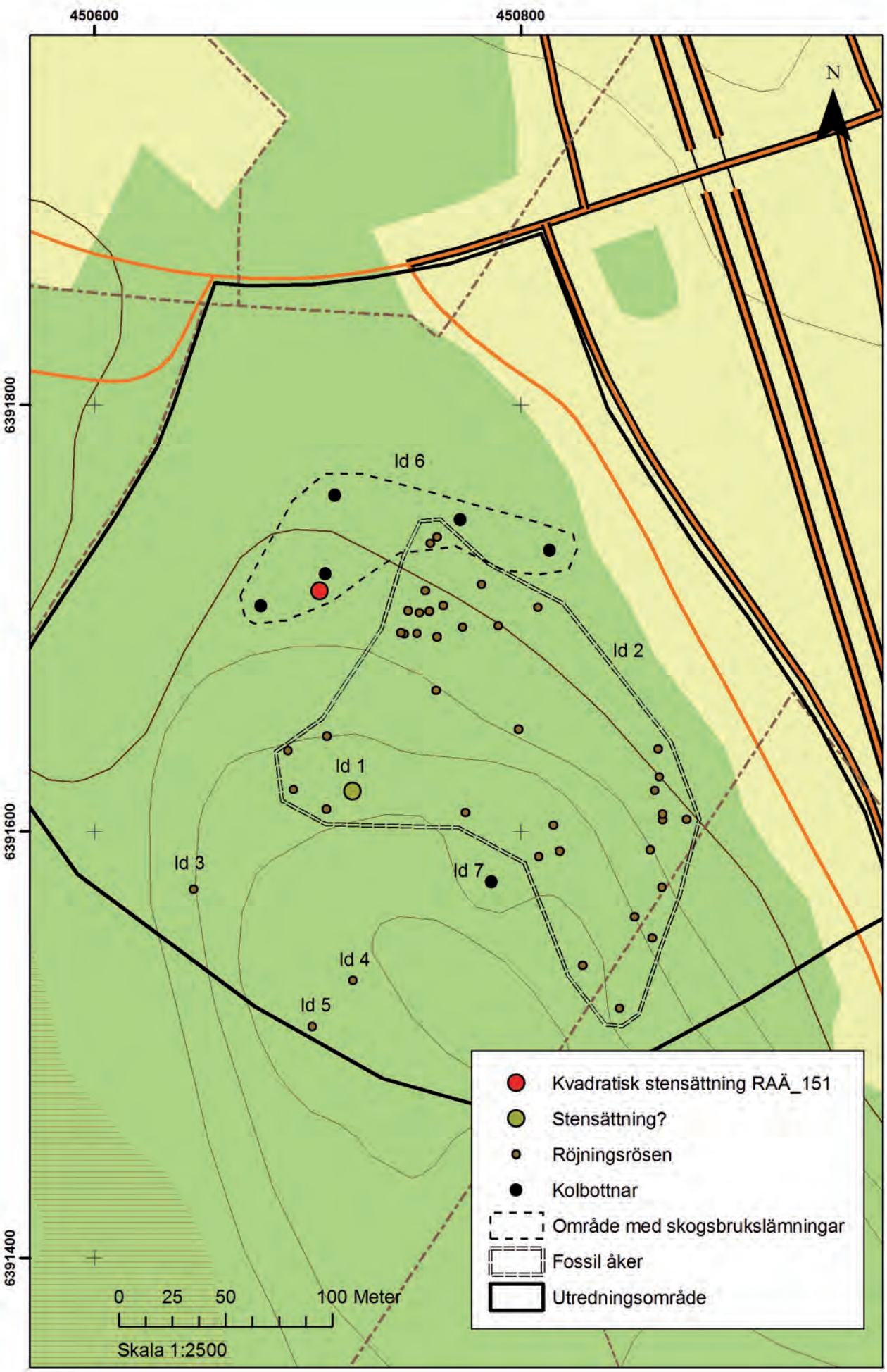
450600
450800
6391800
6391600
6391400
N
Id 6
Id 2
Id 1
Id 3
Id 7
Id 4
Id 5
Kvadratisk stensättning RAÄ_151
Stensättning?
Röjningsrösen
Kolbottnar
Område med skogsbrukslämningar
Fossil åker
Utredningsområde
0 25 50 100 Meter
Skala 1:2500

29:2
29:1
28:3
28:2
199
28:1
151:1
N
0 25 50 100 Meter
Skala 1:2 500
Lagaskifte 1845

Arkeologisk utredning etapp 1 inför industribyggnation på fastigheterna Källarp 1:3 och Hyltena 1:11. På området påträffades förutom den redan kända kvadratiska stensättningen (RAÄ 151) ett område med fossil åker innehållande ca 35 röjningsrösen, ett område med skogsbrukslämningar bestående av 5 kolbottnar samt 3 ensamliggande röjningsrösen och en ensamliggande kolbotten.

Arkeologisk rapport 2011:35
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM